

GERARD KREMER

PRAVDIVÝ
PŘÍBĚH

ANNA FRANKOVÁ
PŘÍBĚH
ZRADY

Záhada odhalena
po 75 letech

**ANNA FRANKOVÁ:
PŘÍBĚH ZRADY**

© 2020 Verba bv, Ede

Všechna práva vyhrazena.

*Žádná část této publikace nesmí být rozšiřována
bez písemného souhlasu nakladatele.*

Translation © Jan J. Škrob, 2022

Cover © AKIMOTO grafisch ontwerpers, 2022

© DOBROVSKÝ s.r.o., 2022

ISBN 978-80-277-1915-0 (pdf)

Gerard Kremer

ANNA FRANKOVÁ: PŘÍBĚH ZRADY

Záhada odhalena po 75 letech

PANGEA

OBSAH

Předmluva	5
Správce z Westermarktu	11
Příchod wehrmachtu	21
Ukrytý poklad	31
„Přeorganizování“	41
Červené šaty	51
Boy	61
Bezvýhodná situace	69
Úkryt	77
Stará známá	87
Léky a razítka	99
Neviditelná pavučina	113
Nešťastní, zoufalí, bezmocní	119
Noví sousedé	127
Špionka, nebo zrádkyně?	139
Vaječný likér	151
Bílé zelí a jablečný koláč	167
Falešné narozeniny	175
Zrada	189
<i>Tut mir leid</i>	199
Pomsta SD	207
Těžké poslední měsíce	215
Ans van Dijková a prozrazení tajného křídla	223
Osobnosti v knize	227
Poděkování	231
Dotatky k příběhu Gerarda Kremera	233

PŘEDMLUVA

V domě mám obraz malého kousku Amsterdamu. Je na něm kostelní věž Westertoren z pohledu od kanálu Prinsengracht. V téhle čtvrti jsem vyrůstal. Měl jsem šťastné dětství, a to i přesto, že jsem se narodil během války. Ten obraz jsem koupil před lety jako dárek pro manželku. Nebyl levný, ale nemohl jsem jinak. Moje manželka Toos stejně jako já pochází z Amsterdamu. Když se na obraz podíváte pořádně, všimnete si i tajné přístavby domu Anny Frankové. Když jsem si obraz kupoval, tuto pozoruhodnou shodu okolností jsem vůbec nepostřehl.

To, jak je někdo důležitý, nám někdy dochází až postupem času. K takovým lidem patřil i můj otec Gerard, po kterém jsem dostal jméno. Na tom, že byl důležitý pro mě, není nic zvláštního – byl to můj otec. Tohoto skromného muže

si pamatuju jako člověka, který hodně pracoval a hodně toho taky udělal. Jako dítě mě ale moc nezajímalo, co to vlastně přesně dělá.

Narodil jsem se v roce 1943, v průběhu druhé světové války. Během dospívání jsem toho pak o aktivitách svého otce během okupace moc nezaslechl. Nemyslel si, že by to bylo nějak důležité. S pomocí mé matky v té době prostě dělal to, co považoval za nutné a co by podle jeho názoru měl dělat každý slušný člověk.

I tak v něm z té doby ale něco zůstalo a nosil to v sobě spoustu let, aniž by o tom mluvil. My děti jsme to zjistily až mnohem později, když už jsme byly dávno z domu a založily svoje rodiny, a on měl víc času na přemýšlení. Události té doby pro něj tehdy znovu ožily. Celé noci chodil po domě, pronásledovaly ho vzpomínky a nedokázal klidně spát. V té době jsem pracoval v Kanadě, a protože to nešlo jinak, nastěhovala se k němu na několik měsíců moje žena Toos. Kdykoli přišla taková neklidná noc, kdy jím cloumal čirý neklid a příběhy, které ze sebe potřeboval dostat, postavila na čaj (spánek beztak nepřipadal v úvahu) a poslouchala.

To, co jí vyprávěl, nám dětem nikdy neřekl. Patrně nás toho chtěl ušetřit – kdo by chtěl svoje děti zatěžovat

příběhy plnými hrůz? Čelil strachu, riskoval a vždycky se mu podařilo přechytračit okupační síly. Riskoval hodně, a tím vystavoval nebezpečí i nás. Nemohl ale jinak. Shodou okolností dostal příležitost sehrát důležitou roli v průběhu války, v naší čtvrti, u Westertorenu, za rohem od tajné přístavby. Před vypuknutím války vídal ve čtvrti děvčata Annu a Margot, které se držely za ruku tatínka Otta. Netušil ale, jak blízko byly od našeho domu – až do osudné zrady v roce 1944, jež mého otce málem stála život.

To ale předbívám. Otec začal postupně vyprávět čím dál víc a role, kterou společně s matkou ve válce sehráli, mi byla o to jasnější. Spousta lidí dělala, co bylo potřeba a co vyhodnotili jako správnou věc. Většina z nich o tom po osvobození vůbec nemluvila. Možná je to v naší národní povaze, že činy promlouvají místo slov. Nebo to prostě bylo moc traumatické. Proč všechny ty vzpomínky na příšernou válku vůbec vytahovat? Prostě dál žili svoje životy a nedávalo jim smysl ohlížet se do minulosti, a za řeči si beztak nic nekoupíte.

Moje výprava do Kanady skončila neúspěchem a vrátil jsem se do Nizozemska. Manželka mi postupně vyprávěla,

co jí můj otec svěřil. I když mě to ohromilo, nechystal jsem se s tím nic dělat. Měl jsem svoji rodinu, malou dcerku a spoustu práce. Byl jsem pracovně pořád někde na cestách. Otcův příběh tak zůstal v pozadí, ale nikdy jsem na něj nezapomněl.

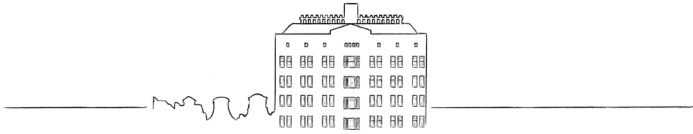
Teď už jsem nějakou dobu v důchodu a dospěl jsem do té fáze života, kdy má člověk tendenci bilancovat. Na vzpomínkách je něco podivuhodného. Občas se na spoustu let ztratí a pak jsou zase zpátky: hlas, vůně, jméno. Jak stárnu, všímám si, že se mi z minulosti jako opožděná ozvěna vrací čím dál víc útržků.

Teprve teď začínám příběhu svého otce rozumět v jeho úplnosti.

Uvědomil jsem si, že měl celé ty roky v rukou důležité dílky skládky prozrazení tajné přístavby domu Anny Frankové; věci, které mohl vědět jenom on, ale nikdy nevyšly najevo. Otec je po smrti, a jestli tyto skutečnosti nevynesu na světlo já, už se o nich nikdo nedozví.

Rozhodl jsem se, že chci příběh svého otce zveřejnit. Jednak aby bylo učiněno zadost významu, který měl pro celou čtvrť kolem Westertorenu. A jednak proto, že vrhá nové světlo na to, kdo skrýš Frankových prozradil. Osobně

jsem přesvědčený, že příběh mého otce odhaluje zásadní nová fakta. Teď, když je po smrti, a mně už taky přibývají léta, je nejvyšší čas, aby byl tento příběh z války zveřejněn.

SPRÁVCE Z WESTERMARKTU

Leden 1941

NA ROHU WESTERMARKTU A KEIZERSGRACHTU stála majestátní úřední budova. Gerard Kremer stiskl zvonek na adrese Westermarkt 2. Slyšel, jak hlasitě vibruje celým domem. Těžké dřevěné dveře se poté s cvaknutím automaticky odemkly. Opřel se o ně a pak je za sebou zase opatrně zavřel. Vevnitř seděl v kóji u otáčivých skleněných dveří portýr. Dveře se nehýbaly. Gerard se na portýra otočil.

„Za kým jdete?“ zeptal se portýr.

„Mám se sejít s panem Würdemannem,“ odpověděl Gerard. „Máme domluvenou schůzku.“

Vrátný si ho ze své kóje pečlivě prohlížel a zvedl telefon. Následoval krátký rozhovor, který Gerard neslyšel. Portýr pak přikývl a uvedl otáčivé dveře do chodu. Gerard se ocitl v dlážděné hale s vysokým stropem. U zadní stěny bylo impozantní mramorové schodiště s dřevěným zábradlím. Přišlo mu, že cítí vůni čerstvé kávy. Byla to pravá káva a s tou se setkával po dost dlouhé době.

Gerard stál s kloboukem v ruce a čekal. Nakonec se otevřely jedny z postranních dveří a přišel k němu vysoký a zjevně zámožný muž a podával mu ruku.

„Kremer, vidíte? Já jsem Würdemann. Pojdte prosím do mojí kanceláře.“

Pan Würdemann se otočil a odkráčel se sebevědomím člověka, který počítá s tím, že ho ostatní poslouchají na slovo.

Prošli dlouhou chodbou kolem několika místností, kde seděly mladé ženy u psacích strojů, až k posledním dveřím. Budova byla ještě větší, než se zdálo zvenku.

Vstoupil do kanceláře, ze které dýchala dost jiná atmosféra než z těch, kolem nichž právě prošel. Uvnitř stál mahagonový stůl a za ním čalouněná Židle. Na druhé straně stolu byla proutěná Židle. Gerard se poslušně posadil na

tu, která mu byla určena. Uvědomil si, že opatrně doufá, že mu ten muž nenabídne jen práci, ale i šálek opravdové kávy. Obojí se mu v tu chvíli zdálo velmi přitažlivé.

Würdemann se posadil naproti němu a zamířil rovnou k věci.

„Kremere, uvolnilo se nám tady místo správce, a jestli to chápu správně, mohl byste být vhodný kandidát.“

Gerard otáčel kloboukem v rukou. „Doufám, že ano, pane. Tedy myslím, že ano.“

„Co bylo vaše poslední zaměstnání?“

„Jsem brusič diamantů. Nebo jsem spíš byl. Jistě ale chápete, že vzhledem k současné situaci už to nejde. Můj zaměstnavatel, pan Polak...“

Nedořekl to. Würdemann pokýval hlavou. Židovští obchodníci s diamanty měli zakázáno provozovat svou činnost, což postihlo i jejich nežidovské zaměstnance. Gerard se jeden večer prostě dozvěděl, že další den už do práce nemá chodit. Práce brusiče diamantů mu chyběla víc, než byl ochoten přiznat. Těšila ho přesnost práce a uspokojení z dokonale vybroušeného kusu. Chyběla mu ale i spousta lidí; skoro mimoděk se stal součástí Židovské komunity. Zvali ho na bar micva svých synů a vyprávěli mu

o svých radostech i strastech. To už ale bylo dávno pryč a teď potřeboval hlavně co nejrychleji sehnat novou práci.

„Ano, hledáme někoho spolehlivého a šikovného.“ Würdemann se na Gerarda zkoumavě podíval, jako by hodnotil, jestli splňuje požadavky. „Jde o běžnou údržbu budovy a drobné opravy vevnitř i venku. To ale není všechno, s tou prací je spojena i určitá zodpovědnost. Budete mít klíče od celé budovy. Mimo pracovní dobu je většinou prázdná. Portýr večer odchází, což znamená, že budete budovu i hlídat. Počítáme s tím, že by se sem nový správce nastěhoval, a k tomu by se dalo využít horní patro. Pochopil jsem, že jste ženatý?“

Gerard přikývl.

„Výborně,“ pokýval Würdemann hlavou. „Potřebujeme tady někoho co nejdřív. Teď vás tu provedu a zítra bych už chtěl mít jasno.“

Vstal. Gerard jej pokorně následoval a poprvé si prošel budovu, ve které měl nakonec jako správce zůstat dalších dvacet osm let.

Würdemann vysvětloval, že jeho rodina dostala budovu na adrese Westermarkt 2 do správy. Už řadu generací byli obchodníky s nápoji a pod jejich vedením se tady vyráběly

nejrůznější destiláty. Do sklepa s palírnou ho Würdemann zavedl ze všeho nejdřív. Procházeli kolem velkých měděných destilačních přístrojů. Vzduch byl ztěžklý alkoholem a Gerard cítil sladkou vůni vaječného likéru.

V přízemí byly přidružené kanceláře a v patře nad nimi pražírna kávy. Ve čtyřech dalších poschodích měly svoje kanceláře jiné firmy. Během té první pochůzky si Gerard všiml, že na každém patře panuje čilý ruch. Po chodbách chodili lidé s hromadami listin. Když zaznamenali dva muže, kteří kráčeli směrem k nim, uhýbali a zdvořile zdravili. Würdemann si jich skoro nevšímal, rázoval po schodech, zmínil pár detailů, různé prostory, podivně popraskané okno, stav zdí.

„Neškodilo by trochu vymalovat, ale na to někoho najmeme.“

Gerard viděl, že budova není moc stará a je v dobrém stavu. Usoudil, že jeho práce nebude nijak zvlášť náročná.

Nakonec došli až do šestého patra, úplně nahoru. Zdi se v podkroví svažovaly a jednotlivé místnosti byly výrazně menší.

„Tohle by byl váš nový domov,“ řekl Würdemann. Gerard si prohlédl místnosti. Dvě ložnice, obývací pokoj s plynovým topením, kuchyňka s teplou i studenou

tekoucí vodou. Velký byt to nebyl, ale nechybělo v něm nic, co potřeboval. Dokonce se dalo vylézt i na plochou střechu – ideální místo na trávení letních dnů. Ze střechy byl nádherný výhled na kanály Prinsengracht, Keizersgracht i Leliegracht na druhé straně. Dole byl mezi stromy dvořek, kde se spojovaly zahrádky celého bloku. Na Westertorenu hrála zvonkohra, byly tři hodiny. Gerard se otočil.

„Rád bych tu práci vzal,“ řekl.

„Výborně,“ řekl Würdemann s úsměvem. „V tom případě se už nemusíte považovat za nezaměstnaného.“

Uběhly dva týdny a Gerard a Bep Kremerovi se do majestátní budovy nastěhovali. Ze strany stavby, za vraty garáží, byl vchod pro zaměstnance a výtah na zboží. Většinu svých věcí dopravili nahoru s jeho pomocí. Bep si prohlédla celý byt. „Připadá mi, že je to celkově dost nóbl dům,“ řekla, „ale je škoda, že se musíme tísnit v podkroví jako párek holubů.“

Gerard se pousmál. Věděl, že si jeho žena potrpí na přepych. Měla ráda hezké šaty, elegantní klobouky, nejlépe ještě s liščí kožešinou.

„Místa je tu dost,“ řekl a pokrčil rameny. „A navíc v podstatě nemáme na výběr. Máme štěstí, že jsem si vůbec

nějaké místo našel – a ještě s bytem. Je tady prostor i na dětský pokoj, kdybychom ho časem potřebovali.“

Něco zamumlala pod vousy a začala vybalovat krabice. „Netuším, kam to všechno dáme,“ pravila suše.

Věděl, že se nakonec umoudří. Tahle změna nebyla její rozhodnutí, a když se věci měnily, bylo jí to vždycky trochu nepříjemné. Kromě toho jí hodně záleželo na tom, co si o ní myslí druzí. Aspoň byl teď její manžel zaměstnaný – dokonce jako správce takové obrovské budovy. To rozhodně nebylo něco, s čím by se styděla svěřovat svým přítelkyním. A uměla si taky vyhrnout rukávy – navzdory reptání už začala plnit poličky a přesouvat nábytek.

„Přijdou nám pomoci Wies a Levi?“ Wies byla Bepina sestra. Byla vdaná za Žida Leviho. I ten se přednedáv-
nem dozvěděl, že ho firma, ve které pracoval, už nesmí zaměstnávat.

„Možná později,“ řekla Bep. „Levi dostal tip na nějakou práci. Měl se tam dneska zastavit.“

„Doufejme, že se ještě najde někdo, kdo se nebojí Židy zaměstnávat,“ řekl Gerard.

„Nevíš, co je s Polakem?“ zeptala se Bep.

„Netuším.“ Jeho bývalý šéf zničehonic zmizel, i s manželkou a dětmi. S židovskými rodinami se to teď dělo čím

dál častěji. Dům zůstal ze dne na den opuštěný, často v něm zůstaly všechny věci. Odváděli je snad pryč? Utíkali nebo se někde schovávali? Většinou to nevěděli ani sousedé. Občas to vypadalo, že někdo něco ví, ale stejně nic neřekl. A Gerard se nikdy moc nevyptával. Nebyla to jeho věc a člověk, který toho věděl moc, se mohl snadno dostat do potíží.

„Uf,“ oddechla si Bep a nepřítomně si odhrnula pramen vlasů z čela. „Pojďme si dát šálek čaje a něco dobrého. Myslím, že si to zasloužíme.“

„Tak už si klidně sedni,“ řekl. „Já dám vařit vodu.“

Na práci správce si rychle zvykl. Budova byla sice v dobrém stavu, ale i tak měl Gerard přes den i v noci víc práce, než původně očekával. Dostal obrovskou spoustu klíčů, které vypadaly všechny stejně: od vchodových dveří, služebního výtahu, dveří od sklepa, otáčivých dveří, portýrovy kóje. Ze všeho nejdřív si tak na klíče vyrobil přehlednou nástěnku a přidělil jim barvy. Tak měl aspoň jistotu, že vždycky najde ten správný. Zaměstnanci jednotlivých firem se s ním brzy seznámili a potom, co pro ně vyřídil prvních pár oprav – tady vyřešil problém s oknem, které nešlo zavřít, tam zase utěšnil kapající kohoutek –, už všichni věděli, kde ho hledat.

Hemžení v budově během celého dne Gerarda bavilo. Nemohl uvěřit, kolik nejrůznějších činností se může na jednom místě odehrávat. Vymyslel si pro sebe hru, kdy v duchu hádal, kteří pracovníci patří ke které firmě. Zaměstnance pražírny kávy rozeznal snadno podle podnikových zástěr. Pronikavá vůně čerstvě upražených kávových bobů byla navíc cítit na hony daleko a nedala se s ničím splést. Gerardovi se brzy podařilo zajistit si sem tam trochu kávy domů – byly to buď boby, které zbyly, nebo nějaká ne úplně povedená várka. Pořád to bylo lepší než běžná náhražková káva.

Dámy a pánové z pojišťovny a obchodní společnosti v patře nad pražírnu jako by měli vždycky naspěch a často chodili po chodbách s pohledem ponořeným do dokumentů. Při příchodu a odchodu nosili bez výjimky hnědé nebo černé kufříky. Pracovníci palírny se dali rozdělit do dvou kategorií: na úředníky, kteří měli na starosti administrativu a prodej, a samotné paliče, již každé ráno v pracovních kombinézách mizeli ve sklepech. Dole nebyla žádná okna, jen umělé osvětlení. Sklep byl obrovský a rozkládal se po celé ploše budovy. Podstatnou část zabíraly velké měděné destilační přístroje a dřevěné sudy. Nebyla tam skoro žádná ventilace a Gerardovi se z těžkého pachu alkoholu,

brandy a vaječného likéru ze začátku točila hlava. V zadní části sklepa pak bylo prostorné skladiště.

Zaměstnanci odcházeli z kanceláří kolem páté a aktivity v budově večer vždycky ustaly. V půl šesté končila pracovní doba i portýru Rogerovi. Pak přijela uklízečičeta a dala se do úklidu kanceláří. Když měla hotovo, Gerard zamkl hlavní vchod i otáčivé dveře a od té chvíle byli s Bep v budově sami.

Po večerech a o nedělích směli mít i návštěvy. Návštěvníci ale museli mít dost trpělivosti, protože potom, co zazvonili u dveří, Gerardovi chvíli trvalo, než se dostal dolů a odemkl jim.

„Je to tady jako pevnost,“ řekla jeho švagrová Wies, když za nimi s manželem Levim přišli poprvé. Kávu si vychutnávali s úplným nadšením. Gerard si všiml, že Levi viditelně zhubl. Práci, o kterou se ucházel, nedostal.

„Kdybychom pro vás mohli něco udělat...“ pravil Gerard. „Můžu vám dát domů trochu kávy?“

Odmítli a řekli, že je všechno v pořádku a Gerard si nemusí dělat starosti.

PŘÍCHOD WEHRMACHTU

Červen 1942

ČTVRT NA DEVĚT RÁNO. Zrovna když si Gerard dole povídal s vrátným Rogerem, halou se rozezněl neodbytný zvuk zvonku. Roger pospíchal na svoje místo, aby zjistil, kdo je za dveřmi. Okamžitě ze své kóje zase vyběhl.

„Němci,“ řekl. „Venku jsou dvě vojenská auta. Myslím, že je to wehrmacht.“ Vrhł na Gerarda nejistý pohled.

„Asi bychom měli otevřít,“ řekl Gerard a pokrčil rameny. Roger odemkl vchodové dveře a dovnitř vešli tři muži v uniformách. U otáčivých dveří postávali netrpělivě a podrážděně, dokud je Roger neodemkl. Byli to dva muži ve středních letech a jeden mladíček. Ještě skoro dítě, pomyslel si Gerard jízlivě.

Důstojníci měli jasné rozkazy, a to okamžitě dostat k dispozici dvě patra kanceláří a skladiště. Prostory bylo potřeba uvolnit ještě dnes.

„To ale nejde,“ řekl Gerard. „Teď tam pracují lidé. Nemůžeme je prostě vyhodit na ulici.“

Jeden z důstojníků mu místo odpovědi vrazil pod nos prováděcí příkaz. Gerard mu sice rozuměl jenom zčásti, ale byla na něm spousta razítek a podpisů, takže vypadal oficiálně.

„Počkejte chvíli,“ pravil. „Vyřídím to telefonicky. *Telefonieren*.“ Otočil se k Rogerovi a řekl: „Zatelefonuju Würdemannovi a řeknu mu, co se děje.“

„Mohl bych jim nabídnout šálek kávy,“ navrhl Roger horlivě.

„To prosím nedělej,“ řekl Gerard. „Němcům tady kávu nenaléváme.“ Vzápětí se vydal ke kancelářím, kvůli telefonu.

Würdemann brzy pochopil, že se s celou věcí nedá nic dělat. „Říkal jste, že chtějí dvě patra? Okamžitě?“ zeptal se rezignovaně. „Panebože, tak jim prostě dáme třetí a čtvrté. S obchodní společností se budeme muset rozloučit.“

„A můžeme to udělat?“ ptal se Gerard. „Jak to zařídíme? Zaměstnanci tady budou každou chvíli, kam mají jít?“